

JURIDIK i
PRAKTIKEN

FÖRTAL

Intresserad Engagerad Diplomerad

Vad är ditt nästa steg?

Innehållsförteckning

■ 1. Inledning	3
■ 2. Gällande rätt	3
2.1 Förtal	3
2.2 Grovt förtal	4
2.3 Förolämpning	4
2.4 Förtal av avliden	5
2.5 Ansvarsfrihetsregeln	5
2.6 Subjektiv täckning	5
■ 3. Hur går man vidare?	5
3.1 Allmänt åtal	5
3.2 Enskilt åtal	6
3.3 Rättegångskostnader	7
3.4 Finansieringsmöjligheter	7
3.5 Att välja ett juridiskt ombud	8
3.6 Offentlig försvarare	8
3.7 Offentlighetsprincipen	8
■ 4. Processen	9
4.1 Stämningsansökan	9
4.2 Svaromål	10
4.3 Huvudförhandling	10
4.4 Överklagan	11
■ 5. Relevanta rättsfall	11
■ 6. Referenser	12

Zeijersborger Office AB äger upphovsrätt till detta material med exklusiv copyright. Det är inte tillåtet att mångfaldiga, kopiera, lagra eller distribuera hela eller delar av materialet i kommersiellt eller annat syfte utan upphovsrättsinnehavarens medgivande.

Första upplaga 2024

1. Inledning

Bestämmelserna om förtal, ärekränkningar, finns i 5 kap. BrB och är avsedda att ge skydd åt en persons ära. Ära är ett antropologiskt och sociologiskt begrepp kopplat till social status och handlar om andra människors uppskattning av en person och dennes värde.

Vad som är förtal, det vill säga att sprida kränkande uttalanden om någon, och vad som ryms inom begreppet yttrande- och tryckfrihet är en intresseavvägning. I Sverige är yttrande- och tryckfrihet reglerade i grundlag och har således ett särskilt starkt skydd. Vid olika typer av uttalanden ska alltså grundlagsskyddet vägas mot vad som är ärekränkningar enligt brottsbalken. Det måste finnas utrymme för nyhetsförmedling och politisk, kulturell och vetenskaplig debatt trots att enskilda personer kan angripas i sammanhanget. Men det finns också en gräns gällande vad och hur man får uttala sig om någon och där ärekränkningen är större än det allmänna intresset.

2. Gällande rätt

2.1 Förtal

Brottet förtal regleras i 5 kap. 1 § BrB och är ett så kallat ärekränkingsbrott. Förtal är att någon utpekar en person såsom brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller på annat sätt lämnar en uppgift som är ägnad att utsätta en person för andras missaktning.

Förtalsbrottet träffar uttalanden som riktar sig mot en viss enskild fysisk person. Juridiska personer eller kollektiva enheter av annat slag innefattas inte. I vissa fall kan dock yttranden om en juridisk person, en kår, invånare i ett hus eller annan grupp av människor uppfattas på så sätt att en eller flera bestämda personer pekats ut.

I lagtexten är utpekanden om viss person som brottslig eller klandervärd exemplifierad, ärekränkningen kan dock ske på andra sätt. För att brottet ska anses begånget krävs då dels att det rör sig om en uppgift och dels att denna lämnats. Endast ett påstående som är så pass bestämt att sanningshalten i det kan prövas är att betrakta som en uppgift. En uppgift kan lämnas genom att gärningspersonen dels själv framställer och dels själv sprider uppgifter exempelvis genom att återge beskyllningar som framförts av andra. Framställandet och vidare spridandet kan ske på olika vis, vanligen genom tal eller skrift. Även andra sätt förekommer dock. Exempelvis genom att visa en bild, ett fotografi eller en film som innefattar beskyllningar av det slag som avses i paragrafen.

Uppgiften som lämnas förutsätts vidare vara av nedsättande karaktär. Det handlar om uppgifter som är ägnade att utsätta en person för andra människors missaktning. I lagtexten nämns som exempel att utpeka någon som brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt. En vanlig formulering är att uppgiften avser något som är nedsättande för den beskylldes "goda namn och rykte". En utgångspunkt för bedömningen av en persons anseende är den sociala värderingen på dennes ort och inom den egna samhällsgruppen eller personkretsen.

Vidare förutsätts att den nedsättande uppgiften lämnas till en annan person, en så kallad tredje man, än den ärekränkte. Uppgiften måste ha nått tredje man och det är inte tillräckligt att uppgiften varit riktad till tredje man. Att uppgiftslämnaren vänt sig till tredje man är inte en förutsättning, enbart det faktum att tredje man varit närvarande och uppfattat uttalandet är tillräckligt. Brottet är fullbordat så snart uppgiften kommit till tredje mans kännedom. Det förutsätts dock att spridningen sker i större omfattning än att exempelvis två personer sinsemellan samtalar om ett rykte om en tredje person.

Avslutningsvis kan sägas att förtalsbrott är begånget oberoende av om beskyllningen varit sann eller inte.

2.2 Grovt förtal

Grovt förtal föreligger om brottet enligt 5 kap. 1 § BrB är att anse som grovt, 5 kap. 2 § BrB. Som exempel på omständighet som kan innebära att brottet är grovt anges i lagtexten vara att den ärekränkande uppgiften genom sitt innehåll eller den omfattning i vilken den blivit spridd var ägnad att medföra allvarlig skada.

Att uppgiften fått stor spridning exempelvis i media kan alltså innebära att brottet bedöms som grovt, även om uppgiftens innehåll har betydelse. Omständigheten att gärningspersonen uppenbart insåg eller borde ha insett att den lämnade uppgiften var osann eller ogrundad kan också medföra att brottet bedöms vara grovt. Därtill beaktas om spridningen varit riktad till närstående eller bekanta till den utpekade personen.

2.3 Förolämpning

Med förolämpning menas sådana handlingar som är uteslutande ägnade att såra en annan persons subjektiva ära, alltså dennes självkänsla eller värdighet. Det kan röra sig om skällsord, nedsättande hot eller beskyllningar, föraktfulla gester, framställningar i bild, liksom förnedrande behandling av en annan persons kropp så som att spotta på någon.

Endast gärningar som är ägnade att kränka någons självkänsla eller värdighet omfattas av straffansvar, gärningen måste alltså ha viss egenskap. Hänsyn ska tas till parternas relation, normala språkbruk mellan varandra liksom om ett kränkande uttalande framstår som ett opåkallat angrepp på mottagaren.

Skillnaden mellan ett förtal och en förolämpning är att någon uppgift inte måste ha lämnats för att en förolämpning ska vara tillämplig. Även en kränkande kroppsrörelse som inte innehåller en nedsättande uppgift kan vara ett förödmjukande beteende. Utmärkande för förolämpningsbrottet är vidare att uttalandet eller beteendet riktar sig mot den berörda personen själv. Den berörda personen måste alltså lägga märke till budskapet.

Skulle förutsättningarna för både förtal och förolämpning vara uppfyllda, döms endast för förtal.

2.4 Förtal av avliden

Förtal av avliden medför ansvar enligt 5 kap. 1 § eller 2 § BrB, om gärningen är sårande för efterlevande eller på annat sätt anses kränka den frid som bör tillkomma den avlidne.

För denna bedömning beaktas den tid som förflutit sedan den avlidne var i livet samt omständigheter i övrigt. Det finns ingen bestämd tidsgräns för beaktandet av den tid som passerat sedan den avlidne var i livet. Däremot har enbart en viss krets av personer målsäganderätt - efterlevande make eller maka, barn, samt föräldrar och syskon i vissa fall - vilket i praktiken innebär en viss tidsbegränsning.

2.5 Ansvarsfrihetsregeln

Om personen som lämnat uppgift varit skyldig att uttala sig eller om det annars med hänsyn till omständigheterna varit försvarligt att lämna uppgiften ska denne inte dömas till ansvar. Detta under förutsättning att personen också kan visa att uppgiften denne lämnat varit sann eller att denne hade skälig grund för den, 5 kap. 1 § 2 st. BrB.

Exempel på situationer där skyldighet att uttala sig kan föreligga är vittnesmål, polisförhör samt andra förhör eller utredningar som äger rum inför domstolar eller administrativa myndigheter vid prövning av mål och ärenden.

Undantaget ska inte uppfattas som en allmän regel som innebär att den som åtalas för förtal kan gå fri från ansvar om denne bevisar sanningen i sina uppgifter.

Eftersom 5 kap. 4 § BrB hänvisar till 5 kap. 1 § BrB gäller ansvarsbegränsning även för brottet förtal mot avliden.

2.6 Subjektiv täckning

Förtal är ett uppsåtsbrott och för ansvar krävs att gärningspersonen haft för avsikt att lämna en missaktande uppgift om en annan person.

För att ansvarsfrihetsgrunden ska vara uppfylld krävs inte att uppgiftslämnaren kände till att förutsättningarna för ansvarsfrihet var uppfyllda. Det finns inte heller någon putativ variant av ansvarsfrihetsgrunden, som skulle innebära att om uppgiftslämnaren felaktigt trodde att uppgiften var sann, är denne fri från ansvar.

3. Hur går man vidare?

3.1 Allmänt åtal

Allmänt åtal får ske under vissa förutsättningar, 5 kap. 5 § BrB. För det första krävs att brottet riktar sig mot ett barn under arton år eller att målsägande anger brottet till åtal. Med målsägande menas den kränkte, alltså den mot vilken brottet är begånget, eller den som blivit förnärad eller lidit skada, 20 kap. 8 § 4 st. RB. Vidare krävs att åtal är påkallat ur allmän synpunkt och att åtalet avser: förtal och grovt förtal, förolämpning mot någon i eller för dennes myndighetsutövning, förolämpning med anspelning på hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck.

Vad gäller att åtalet ska vara påkallat ur allmän synpunkt ska detta föreligga utan att särskilda skäl behöver läggas till grund för denna bedömning. Allmänt åtal bör anses påkallat från allmän synpunkt när det finns ett klart samhällsintresse i att brottet beivras, exempelvis om en brottstyp tar sig särskilt grova uttryck eller får en stor utbredning i samhället. Det handlar ofta om ärekränkingsbrott som begåtts via internet och fått stor spridning bland allmänheten. En förutsättning är dock att det rör sig om brott som inte är av mindre allvarlig karaktär. Vidare bör allmänt åtal väckas om en enskild person, objektivt sett, har drabbats mycket hårt med hänsyn till uppgiftens eller åtgärdens karaktär av att bli förtalad eller förolämpad. Även det faktum att ett brott riktat sig mot en ung person kan påverka bedömningen. Det blir vanligen inte aktuellt att väcka allmänt åtal när uppgift lämnats som ett led i exempelvis en pågående maktkamp eller smutskastning mellan olika grupperingar inom en organisation eller liknande sammanslutning.

Vid brottet förtal av avliden kan allmänt åtal väckas om särskilda skäl anses påkallat ur allmän synpunkt. Det finns då inget krav på målsägandes angivelse och vanligen rör det sig om situationer då det inte finns någon anhörig i målsägandekretsen i livet.

Har målsägande uttryckt önskan till polis eller åklagande om att denne vill väcka åtal har personen angivit brottet. Beslutar sedan åklagaren att inte väcka åtal har man möjlighet att själv väcka så kallat enskilt åtal, 20 kap. 8 § RB.

3.2 Enskilt åtal

I brottsbalken är ärekränkingsbrotten i princip målsägandebrott. Förtal, grovt förtal och förolämpning får alltså som utgångspunkt åtalas av målsäganden, 5 kap. 5 § BrB. Huvudregel är att målsägande är hänvisad till att väcka enskilt åtal. Åtalsbestämmelserna i 5 kap. 5 § BrB 1 st. medför att en målsägande får väcka åtal för förtal utan hinder av den begränsning som föreskrivs i 20 kap. 8 § 1 st. RB. Målsägande behöver alltså inte ange brottet och invänta åklagarens beslut att inte väcka åtal.

För brottet förtal av avliden finns bestämmelse om målsägandekretsen i 5 kap. 5 § 2 st. BrB. Målsäganderätt tillerkänns inte den avlidnes arvingar eller testamentstagare i allmänhet. Kretsen av personer med målsäganderätt har bestämts till samma personer som avses i 20 kap. 13 § RB om succession i målsäganderätt. Detta innebär att målsäganderätt tillkommer den avlidnes efterlevandes make, bröstarvinge, förälder och syskon.

Vid ett enskilt åtal driver alltså den enskilde åtalet på egen hand och värt att notera är att om målsägande förlorar målet och den tilltalade frias, ska målsägande ersätta motparten för dennes rättegångskostnader. Ett enskilt åtal kan alltså medföra kostnader för målsäganden om denne förlorar målet.

3.3 Rättegångskostnader

Huvudregeln är att i brottmål gäller 31 kap. RB för reglering av rättegångskostnader. Mål där målsägande själv för talan, alltså exempelvis ett enskilt åtal, är dock undantagna enligt 31 kap. 11 § RB. Istället ska bestämmelserna i 18 kap. RB som enligt huvudregeln gäller civilrättsliga mål, tillämpas. Enligt 18 kap. 1 § RB ska tappande, alltså förlorande, part ersätta motpartens rättegångskostnader.

18 kap. 8 § RB reglerar vad ersättningen för rättegångskostnader får omfatta. Ersättningen ska motsvara de kostnader för rättegångens förberedande och talans utförande liksom arvode för ombud eller biträde. Därutöver ska ersättning också utgå för parts arbete och tidsspillan. Kostnaderna måste vara skäligen påkallade, vilket innebär att kostnader som är omotiverade inte kan ersättas. Det viktiga är att man kan redogöra för sina kostnader och nedlagt arbete.

3.4 Finansieringsmöjligheter

3.4.1 Rättsskydd

Många försäkringsbolag tillhandahåller ett rättsskydd som en del av försäkringstagarens hem-, villa- och fritidshusförsäkring, samt i andra typer av försäkringar. Rättsskyddet innebär att försäkringsbolaget ersätter försäkringstagarens nödvändiga och så kallade skäligen kostnader för ett juridiskt ombud. Rättsskyddet kan exempelvis innebära att försäkringsbolaget ersätter 70–80 % av rättegångskostnaderna, upp till ett visst maxbelopp.

Vad som exakt innefattas rättsskyddet varierar från försäkring till försäkring och mellan olika

försäkringsbolag. Vanligen är förtalsmål undantaget i försäkringsvillkoren och rättsskydd utgår inte för detta.

3.4.2 Rättshjälp

Rättshjälp innebär att staten betalar kostnaderna för anlitat biträdes arbete i samband med rättegången. Staten ersätter vidare kostnaderna för bevisning vid domstolen samt för utredning som krävs i samband med rättegången. För att rättshjälp ska beviljas krävs att vissa förutsättningar är uppfyllda. Bland annat ska rådgivning ha lämnats i minst en timme innan man ansöker om rättshjälp, 4 § RhjL. Vidare ska den sökande ha en årsinkomst som inte överstiger 260 000 kr, 6 § jämte 38 § RhjL. Det krävs därtill att den sökande behöver juridiskt biträde för att tillvarata sina intressen i rättegången, 7 § RhjL. För bedömning av detta vägs ärendets svårighetsgrad mot den sökandes personliga kvalifikationer. Slutligen ska det beaktas om det med hänsyn till bland annat angelägenhetens art och betydelse är rimligt att staten bidrar till kostnaderna, 8 § RhjL. Rättshjälp beviljas inte om personen redan har en rättsskyddsförsäkring, 9 § RhjL.

Rättshjälp beviljas vanligen inte i förtalsmål med hänsyn till angelägenhetens art och betydelse vid enskilda åtal. I undantagsfall kan dock rättshjälp beviljas om saken haft påtagligt negativa konsekvenser för den sökande.

Rättshjälp får inte heller beviljas i de fall hjälp genom offentlig försvarare eller offentligt biträde kan komma i fråga, 7 § 2 st. RhjL. I det fall man har rätt till antingen en offentlig försvarare eller ett offentligt biträde har man alltså inte rätt till rättshjälp.

3.4.3 Privat finansiering

Finns ingen rätt till rättshjälp eller något rättsskydd får rättegångskostnader finansieras privat. Det är alltså viktigt att innan man väcker enskilt åtal fundera kring risken att eventuellt stå som ansvarig för dels egna rättegångskostnader och dels om man förlorar målet, också för motpartens rättegångskostnader. Det kan alltså bli kostsamt att väcka åtal och detta bör man vara medveten om.

3.5 Att välja ett juridiskt ombud

Som processbehörig privatperson kan man välja att företräda sig själv inför rätten. Många juridiska problem är dock komplexa och ofta behövs juridisk kompetens i form av ett ombud för att på bästa sätt kunna föra sin talan. Man kan därför med fördel ta hjälp av en jurist eller en advokat på byrå.

Regler om rättegångsombud finns i 12 kap. RB. En part får alltid anlita ett ombud för att föra partens talan i målet, 12 kap. 1 § RB. Vissa allmänna kvalifikationskrav på ett rättegångsombud ställs upp i 12 kap. 2 § RB. Jurister som är rättegångsombud måste uppfylla dessa kvalifikationskrav.

3.6 Offentlig försvarare

När en person är misstänkt för brott kan denna i vissa fall ha rätt till en offentlig försvarare, 21 kap. 3 a § RB. Man har alltid rätt till en offentlig försvarare om man sitter anhållen eller häktad och begär en offentlig försvarare eller om man är misstänkt för ett brott som ger minst sex månaders fängelse och begär en offentlig försvarare. I andra fall måste tingsrätten pröva

om det finns behov av en offentlig försvarare och i 21 kap. 3 a § 2 st. RB anges tre situationer då ett sådant behov kan finnas för den tilltalade. Det rör sig om situationer där den misstänkte är i behov av försvarare med hänsyn till utredningen om brottet, om valet av påföljd är svårt samt om det i övrigt finns särskilda skäl med hänsyn till den misstänktes personliga förhållanden eller till vad målet rör.

I vissa förtalsmål kan alltså en offentlig försvarare förordnas, exempelvis om det rör sig om grovt förtal som har fängelse i högst två år på straffskalan.

3.7 Offentlighetsprincipen

Offentlighetsprincipen är central i den svenska rättsordningen och innebär att allmänheten, ofta enskilda individer och företrädare för media, har rätt till insyn i och tillgång till information om statens och kommunernas verksamhet. Sveriges grundlag ger på olika sätt uttryck för offentlighetsprincipen genom exempelvis rätten till yttrandefrihet och genom allmänna handlingars offentlighet.

Allmänna handlingar är allt som innehåller information av något slag; texter, bilder eller information lagrad på annat sätt. En handling är allmän om den förvaras hos en myndighet och är inkommen eller upprättad hos en myndighet. Huvudregeln är att allmänna handlingar är offentliga om handlingen inte begränsas av sekretess.

En dom är en offentlig handling som enligt huvudregeln kan begäras ut av allmänheten. Detta innebär att den uppgift av nedsättande karaktär som spritts kommer att framgå av domen som allmänheten då kan begära ut.

Innan förtalsprocessen inleds bör man därför tänka över hur man ställer sig till detta och överväga om det är av värde för personen i fråga att driva en förtalstalan.

4. Processen

4.1 Stämningsansökan

Den som vill väcka enskilt åtal ska göra skriftlig ansökan om stämning hos rätten och åtalet anses väckt när stämningsansökan inkommit till rätten, 47 kap. 1 § RB. Stämningsansökan ska innehålla vissa specifika uppgifter enligt 47 kap. 2 § RB. Bland annat ska uppgifter om den tilltalade, den brottsliga gärningen, enskilda anspråk, bevis och omständigheter som gör rätten behörig framgå.

Enligt 19 kap. 1 § RB är laga domstol i brottmål rätten i orten där brottet förövades. Brott anses förövat på den ort där den brottsliga handlingen företogs eller där brottet fullbordades.

4.1.1 Bevisning

Principen om fri bevisprövning kommer till uttryck i 35 kap. 1 § RB och innefattar såväl fri bevisföring som bevisvärdering. I Sverige råder fri bevisföring och fri bevisvärdering, vilket innebär att man i stort sett kan använda vilket bevismedel man vill. Fri bevisföring innebär att det i princip inte uppställs några begränsningar i fråga om de källor som får nyttjas för att utleta sanningen. Parterna i en rättegång har således rätt att åberopa all form av bevisning men undantag för sådant underlag som fattas av tystnadsplikt. Fri bevisvärdering innebär sedan att

domstolen fritt har att avgöra värdet av den bevisning som lagts fram i rättegången.

I förtalsmål gäller att bevisa att uppgiften som lämnats är ämnad att skada en persons anseende hos andra. Det krävs dock inte för ansvar någon bevisning om att exempelvis beskyllningen faktiskt medfört andras missaktning. Vid tolkningen av 5 kap. BrB är alltså utgångspunkten att ärekränkande beskyllningar är straffbelagda vare sig de är sanna eller inte. Förbud mot sanningsbevisning är alltså huvudregel och straffbarheten oberoende av om uppgiften är sanningsenlig eller ej.

Bevisning om uppgiftens sanningshalt får dock föras in om uppgiftslämnaren varit skyldig att uttala sig eller det med hänsyn till omständigheterna ändå varit försvarligt att lämna uppgift i saken, alltså om ansvarsfrihet är aktuellt. Om en uppgift om brottslighet då lämnats kan sanningsbevisning ske genom att man hänvisar till domstolens fällande dom i brottmålet. Detta gäller också i vissa undantagsfall då beskyllningen prövats men ogillats, jfr 30 kap. 9 § RB. Den tilltalade måste inte visa att uppgiften var sann, det är tillräckligt att denne hade skälig grund för den.

Vad som är viktigt är att fundera kring om det finns tillräckligt med bevisning. Ofta är bevisningen ett kritiskt moment i förtalsprocesser och därför är det bra att fundera över om det man har tros kunna räcka.

4.1.2 Påföljd

Straffskalan för normalgraden av förtal är endast böter, 5 kap. 1 § BrB. Straffskalan för grovt förtal är böter eller fängelse i högst två år, 5 kap. 2 § BrB. Förolämpningsbrottet är uppdelat på två

svårighetsgrader. Straffet för normalfall är endast böter och för grova fall är straffskalan böter eller fängelse i högst sex månader, 5 kap. 3 § BrB.

Böter är ett straff som innebär att den som döms för ett brott ska betala pengar. Vad som är viktigt att notera är att böter tillfaller staten, inte den som utsatts för brott. Böter och skadestånd är alltså inte samma sak, då skadeståndet tillfaller den som utsatts för brott.

4.1.3 Enskilt anspråk

När man blir utsatt för ett brott har målsäganden rätt att yrka på enskilt anspråk i samband med åtal för brott, 22 kap. 1 § RB. Enskilt anspråk är alltså att en målsägande för talan om exempelvis skadestånd mot den som är åtalad för brott.

Personskador och saksador ersätts om de vållats uppsåtligen eller av vårdslöshet. Rena förmögenhetsskador ersätts om de vållats genom brott. Skadestånd till den som tillfogats personskada omfattar; sjukvårdskostnader samt andra kostnader som tillfogats den skadelidande, liksom skadestånd för den som står den skadelidande särskilt nära. Vidare ersätts inkomstförlust samt fysiskt och psykiskt lidande av övergående natur (sveda och värk) eller av bestående art (lyte eller annat stadigvarande men). Skadestånd med anledning av kränkning bestäms efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens art och varaktighet.

Den som gjort sig skyldig till ärekränkning eller dylik brottslig gärning kan åläggas att bekosta att domen i målet publiceras i en eller flera tidningar, 5 kap. 6 § SkL.

4.2 Svaromål

Efter att stämningsansökan inkommit till tingsrätten ska svaranden få ta del av stämningsansökan. Därefter har i regel svaranden 14 dagar på sig att inkomma med ett svaromål till tingsrätten.

Ett svaromål ska innehålla svarandens inställning till kärandens yrkanden och svaranden kan antingen medge eller bestrida yrkandena. Svaranden kommer också med sina yrkanden i svaromålet. Vidare ska svaranden yttra sig över kärandens grunder samt anföra sina grunder. Slutligen ska bevisning anges.

4.3 Huvudförhandling

En huvudförhandling är den muntliga förhandling i domstolen som hålls i brottmål och tvistemål, som innebär att målet avgörs. I brottmål föregås huvudförhandlingen av polisens och åklagarens förundersökning. Huvudförhandlingen är uppdelad i olika moment: yrkanden, inställning, sakframställan, föredragning av bevisning, förhör samt slutanförande. Sakframställningen är den inledande delen av brottmålsrättegången där parterna presenterar målet genom en beskrivning av händelseförloppet. Därefter följer bevisning och avslutningsvis hålls slutanföranden, även kallat pläderingar. Avslutningsvis hålls slutanföranden där parterna ska sammanfatta sin bevisning och argumentera för sin ståndpunkt.

Vad som är utmärkande för förtalsrättegångar är att när ett brott begås i ett grundlagsskyddat medium, exempelvis via en tidningspublicering, i en bok, i radio eller tv-sändning etc. blir tryck- och yttrandefrihetsbrotten aktuella istället för brott i vanlig

lag. Bland de brott som utgör tryck- och yttrandebrott nämns förtal. Vid tryck- och yttrandefrihetsbrott är Justitiekanslern ensam åklagare och ansvar prövas i en juryrättegång. En jury om nio medlemmar prövar då målet och sex jurymedlemmar måste vara överens om att yttrande- eller tryckfrihetsbrott föreligger. Frågor om ansvar, påföljd och skadestånd avgörs av vanlig domstol, alltså tingsrätten. Friar juryn är domstolen bunden till det beslutet, fäller juryn kan domstolen ändå välja att fria den tilltalade.

4.4 Överklagan

Dom meddelas och kan överklagas till hovrätt och därefter till Högsta domstolen. För prövning i hovrätten liksom i Högsta domstolen krävs som utgångspunkt ett prövningstillstånd i dessa mål.

5. Relevanta rättsfall

- NJA 2014 s. 808: Universitetsstudenter har i en uppsats lämnat uppgifter om en viss persons brottslighet utan att det funnits skäl原因 grund för uppgifterna. Uppgiftslämnandet har bedömts utgöra förtal. Undantagsregeln om social adekvans har inte medfört straffrihet.
- NJA 2007 s. 479: Rättshjälp har beviljats svaranden i ett mål om skadestånd på grund av förtal enligt 8 § rättshjälpslagen.
- NJA 2006 s. 16: Om försvarlighet och skäl原因 grund att uttala sig. I en artikel om utredningen av mordet på Olof Palme lämnades uppgifter om en polisman som medverkat i utredningen vilka var ägnade att utsätta denne för andras missaktning. Uppgiftslämnandet ansågs vara försvarligt och skäl原因 grund ansågs föreligga för uppgifterna, då de hämtats ur ett betänkande av en statlig utredning.
- NJA 2004 s. 331: En person yttrade skällsorden "gris" och "svin" till polismän i en ingripandesituation, anses inte utgöra förolämpning.
- NJA 1994 s. 557: En person yttrade skällsord som "era jävla as" samt "era jävla fascistjävlar" i samband med polisingripande, vilket medfört ansvar för förolämpning.
- NJA 1994 s. 637: Ansvarig utgivare gör sig skyldig till grovt förtal genom att publicera uppgifter i så kallad herrtidning. Vid den aktuella tiden spreds tidningen i ca 32 000 exemplar i hela landet och uppgifterna som spreds ansågs vara grovt kränkande.
- NJA 1992 s. 594: En person har filmat ett samlag med en annan person utan dennes vetskap. Genom visning av filmen har uppgifter lämnats om personen som ansetts ägnade att utsätta denne för andras missaktning. Gärningen har bedömts som grovt förtal.
- NJA 1989 s. 374: Att kalla en person av annat etniskt ursprung för "jävla svartskalle" har bedömts som förolämpning.

6. Referenser

- Brottsbalk (1962:700)
- Rättegångsbalk (1942:740)
- Rättshjälpslag (1996:1619)
- Skadeståndslag (1972:207)
- Tryckfrihetsförordning (1949:105)
- Yttrandefrihetsgrundlag (1991:1469)
- Proposition 2016/17:222: Ett starkt straffrättsligt skydd för den personliga integriteten
- Proposition 2013/14:47: Några ändringar på tryck- och yttrandefrihetens område
- Kungl. Maj:ts proposition 1962:10 med förslag till brottsbalk
- SOU 1953:14: Förslag till brottsbalk